

پیمان غدیر

بیت با محمدی
عَلَيْهِ السَّلَامُ

دکتر سید محمد کدبنی هاشمی

بنی هاشمی، سید محمد، ۱۳۳۹.
پیمان غدیر / سید محمد بنی هاشمی - تهران: مرکز فرهنگی
انتشارات منیر، ۱۳۸۴.
۶۴ ص. ISBN 978 - 964 - 7965 - 04 - 0
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فنی.
کتابنامه ص ۶۳: همچنین به صورت زیر نویس.
۱. غدیر خم. ۲. علی بن ابی طالب (ع). ۱. امام اول، ۲۳ قبل از
هجرت - ۴۰ ق. - اثبات خلافت. الف. عنوان.
پ ۸۱۵ / ۵ / ۲۲۳ BP ۲۹۷ / ۴۵۲
کتابخانه ملی ایران ۱۶۲۹۱ - ۸۴ م

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۷۹۶۵-۰۴۰ ۹۷۸-۹۶۴-۷۹۶۵-۰۴۰

پیمان غدیر

دکتر سید محمد بنی هاشمی
ناشر: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر
نوبت چاپ: سیزدهم / ۱۳۹۸
تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
حروفچینی: شبیر / ۷۷۵۲۱۸۳۶
چاپ: ماه منظر

تهران، خیابان مجاهدین، چهارراه آبسردار، ساختمان پزشکان، واحد ۹
تلفن و فاکس: ۷۷۵۲۱۸۳۶ (۶ خط)
ایستادگرا: info@monir.com
کانال تلگرام: telegram.me/monirpub

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مِثْقَالَ اللَّهِ الَّذِي أَخَذَهُ وَوَكَّدَهُ
سلام بر تو ای پیمان خدا که آن را ستانده و محکم کرده است.

بخشی از زیارت امام عصر علیه السلام (آل نیر)
احتجاج طبرسی، ج ۲، ص ۲۱۶

فهرست

۷	پیشگفتار
۹	پیغام غدیر
۹	لزوم آشنایی با پیام غدیر و عمل به آن در همهٔ زمانها
۱۰	حجّیت پیام غدیر برای همهٔ انسان‌ها تا روز قیامت
۱۲	محتوای اصلی پیام: اعلام ولایت همهٔ ائمهٔ علیهم‌السلام تا قیامت
۱۸	پیمان گرفتن پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم از مردم در روز غدیر
۲۳	لزوم پیمان بستن همهٔ مخاطبان غدیر بر محتوای آن
۲۴	تجلی محتوای دقیق پیام غدیر در متن بیعت و پیمان
۲۷	پیمان‌بندگی
۲۷	معانی و شؤون مولی و عبد
۳۳	مراتب مولوئیت و عبودیت
۳۵	وظیفهٔ مسلمانان در قبال امام زمان علیه‌السلام طبق دستور خدای متعال
۳۸	رابطهٔ مولی و عبد

۴۵	 امروز، غدیر
۴۵	 عملکرد مسلمانان در قبال پیمان غدیر
۴۸	 نتیجه سرپیچی از فرمان خداوند در غدیر
۵۳	 لبیک گفتن به دعوت پیامبر ﷺ در عید غدیر
۵۴	 دعا بر تعجیل فرج در روز غدیر
۵۶	 دعا برای مؤمنان در روز غدیر
۶۰	 فهرست منابع

پیشگفتار

... هو عید الله الاکبر

امام صادق علیه السلام درباره عید غدیر فرموده‌اند: «آن، بزرگترین عید خداوند است و خدای عز و جل هیچ پیامبری را مبعوث نکرده مگر آنکه این روز را عید گرفته است».^۱

ما شیعیان که سالروز غدیر را جشن می‌گیریم و به آن افتخار می‌کنیم، آیا تا کنون به مسؤولیتی که در قبال آن داریم، اندیشیده‌ایم؟ آیا توجه کرده‌ایم که مؤمنان آخر الزمان هم مخاطبان واقعی پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم در روز غدیر سال دهم هجری بوده‌اند؟ آیا می‌دانیم که از آنروز به انجام دادن کدام بیعت، دعوت شده‌ایم؟

نام غدیر به فرمایش امام صادق علیه السلام در آسمان «یوم العهد المعهود» است و در زمین «یوم الميثاق المأخوذ».^۲ این عهد و

۱- تهذیب الاحکام، ج ۳، ص ۱۴۳.

۲- تهذیب الاحکام، ج ۳، ص ۱۴۳.

پیمانی که اهل آسمان و زمینان از غدیر می شناسند، کدام عهد و پیمان است؟ پاسخ این سؤال در زیارتی که از ناحیه مقدسه امام عصر (عجل الله تعالی فرجه) وارد شده، آمده است. در این زیارت، خطاب به خود آن بزرگوار می خوانیم: السَّلامُ عَلَیْكَ یا مِثاقَ اللَّهِ الَّذِی اخَذَهُ و وَكَّدَهُ. ۱ آری، تنها میثاقی که خداوند در حال حاضر بر روی زمین دارد، همان پدر مهربان ماست که در روز غدیر، توسط دعوت کننده الهی به اسم و صفت، معرفی گردید و از همه مردم تا روز قیامت خواسته شد که پیمان مولویت ایشان را بر عهده گیرند.

ولی مع الاسف اکنون اکثریت مردم - حتی بسیاری از شیعیان - به درستی با آن عهد و میثاق الهی آشنایی ندارند و نمی دانند که با امام زمان خود چگونه باید بیعت کنند. پس لازم است که هر چه بیشتر درباره پیمان غدیر، معرفت خود را عمیق تر سازیم تا بهتر بتوانیم از عهده ادای آن برآییم.

کتاب حاضر، محصول تلاش عزیزانی است که به قصد عرض ارادت به پیشگاه صاحب غدیر خواسته اند گامی کوتاه در این مسیر بردارند. به این امید که خداوند، عیدی ایشان را بیعت با دستان پاک آن عزیز سفر کرده، در غدیر امسال قرار دهد.

سید محمد بنی هاشمی

شوال ۱۴۲۳

آذر ۱۳۸۱

پیغام غدیر

لزوم آشنایی با پیام غدیر و عمل به آن در همه زمانها

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) به عنوان آخرین پیام آور الهی، در تبیین کامل ترین ادیان، در روز غدیر، تکلیف همه مردم را تا قیامت روشن نمودند و برنامه هدایت الهی را تا پایان دنیا اعلام کرده، راه هرگونه عذر و بهانه را مسدود ساختند. ایشان با ایراد خطبه ای رسمی، هرگونه محدوده زمانی و مکانی را درنور دیده، حاضران و غایبان را در انتخاب راه بهشت و دوزخ، مخیر نمودند.

رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) در روز غدیر، راه دینداری را تا قیامت برای همه مردم ترسیم فرمودند و بر ایشان اتمام حجت نمودند. بنابراین غدیر، دارای محتوای اعتقادی بسیار مهمی است که تکلیف مردم را در دنیا و آخرت مشخص می سازد و همه انسان ها تا قیامت موظف به عمل به آن هستند.

با این وصف، نمی توان غدیر را تنها یک حادثه تاریخی انگاشت

این ابلاغ، تکلیف همه مردم را تا روز قیامت روشن ساخته است. مسلماً هیچ‌گونه تخطی از این امر در هیچ دوره‌ای بعد از غدیر، جایز نخواهد بود.

همه کسانی که به گونه‌ای پیام غدیر را دریافت کرده‌اند - صرف‌نظر از اینکه در کدام عصر زندگی می‌کنند - موظف هستند که در مقابل این اتمام حجت، سر تسلیم فرود آورده، به لوازم آن پایبند گردند و بر هر نسلی واجب است که نسل بعد از خویش را از امر پیامبر ﷺ مطلع سازد. اگر گذشتگان به این واجب عمل نمی‌کردند، مدتها قبل، این ندا خاموش گشته بود و این پیام به نسل حاضر نمی‌رسید.

با وجود اینکه مردم با فاصله کوتاهی بعد از غدیر، دستورالعمل پیامبر ﷺ را نادیده گرفتند و ولایت امیرالمؤمنین (علیه السلام) را نپذیرفتند، اما پیام غدیر به گوش نسلهای بعد رسید؛ آنها توانستند وصی پیامبر را در زمان خویش بشناسند و هرگز این نور هدایت خاموش نشد. اکنون نیز شاهد هستیم که در زمان آخرین اوصیا حضرت مهدی (علیه السلام) هم تکلیف وصایت، روشن است؛ گرچه مانند همه اعصار، عامه مردم از قبول تکلیف خویش - آنچنان که شایسته است - سرباز می‌زنند و آن را نادیده می‌انگارند.

بنابراین، ما هم در عصر خویش وظیفه داریم که دیگران را از تکلیفی که بر دوششان گذاشته شده، باخبر کنیم و با واقعیت غدیر آشنایشان سازیم. به همین ترتیب، این وظیفه تا روز قیامت باقی است و مؤمنان عصر حاضر در سلسله این اخبار، حلقه اتصال گذشته و آینده‌اند. برای عمل به این تکلیف، ابتدا باید بدانیم که پیامبر اکرم ﷺ از مأمومین خاتم اوصیاء، حضرت مهدی - عجل

و وظیفه ما در این عصر، تنها به خواندن و آموختن تاریخ آن خلاصه نمی‌گردد؛ بلکه باید اعتقادات صحیح خود را در این خطبه بیابیم و وظایفمان را شناسایی کنیم. به تعبیر روشن‌تر باید دستورالعمل زندگی خویش را از لای این پیام بیابیم و بدان ملتزم گردیم.

حجّت پیام غدیر برای همه انسان‌ها تا روز قیامت

پیامبر خدا ﷺ در روز غدیر برای آخرین بار در اجتماع مسلمانان، پیام مهمی را از جانب خداوند متعال اعلام فرمودند. این پیام، دلیل قاطع و برنده‌ای بر تمام کسانی است که به هر طریق بر آن آگاهی یافته‌اند و راه هرگونه عذر و بهانه را بر امت بسته است. رسول اکرم ﷺ خود، تبلیغ این پیام را بر همه حاضران و غایبان در همه اعصار و قرون واجب ساختند:

ای مردم من امر خلافت را به عنوان امامت و وراثت در نسل خودم تا روز قیامت به ودیعه می‌سپارم.

و قد بَلَّغْتُ مَا أُمِرْتُ بِتَبْلِيغِهِ حُجَّةٌ عَلَى كُلِّ حَاضِرٍ وَ غَائِبٍ وَ عَلَى كُلِّ أَحَدٍ مِمَّنْ شَهِدَ أَوْ لَمْ يَشْهَدْ، وَلَدَ أَوْ لَمْ يُولَدْ فَلْيَبْلِغِ الْحَاضِرُ الْغَائِبَ وَ الْوَالِدُ الْوَلَدَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ^۱

من آنچه را مأمور به ابلاغش بودم رسانیدم تا حجت باشد بر حاضر و غایب و بر همه کسانی که حضور دارند یا ندارند؛ بدینا آمده‌اند یا نیامده‌اند. پس حاضران به غایبان و پدران به فرزندان تا روز قیامت برسانند.

۱- احتجاج، ج ۱، ص ۷۸: خطبه غدیر در کتاب احتجاج به صورت کامل نقل شده است. از آنجا که در کتاب «اسرار غدیر» تألیف آقای محمد باقر انصاری این خطبه از کتاب احتجاج با تحقیقی جامع همراه با اختلاف نسخ نقل شده، ما در این کتاب، خطبه غدیر را از کتاب اسرار غدیر نقل می‌کنیم.

می‌دهند. و علی بن ابی طالب است که نماز را بپا داشته و در حال رکوع زکات داده و در هر حال خداوند عزوجل را قصد می‌کند.^۱

علاوه بر این، پیامبر ﷺ در طول این خطبه به معرفی جانشینان خود پرداخته و تنها به ذکر اسامی ایشان اکتفا فرموده‌اند؛ بلکه در جای جای خطبه، اوصاف ایشان را بر شمرده‌اند. از این رو آنگاه که نام علی بن ابی طالب علیه السلام را برده‌اند، ایشان را با معرفی خداوند قرآن کریم متمایز نموده، اعلام فرموده‌اند که او بعد از من «ولی» و «صاحب اختیار» شماست. زیرا خداوند که مولا و پروردگار مردم است، پیامبر ﷺ را سرپرست مردم قرار داده است؛ آنجا که می‌فرماید:

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ.^۲

پیامبر ﷺ نسبت به مؤمنان از خودشان اولویت دارد.

بنابراین، پیامبر ﷺ با نصب الهی، بطور مطلق از خود مؤمنان نسبت به خودشان سزاوارترند. به تعبیر دیگر، خداوند ایشان را نسبت به مردم، اولی به تصرف قرار داده است؛ بدین معنا که مؤمنان باید خواست پیامبر ﷺ را در همه امور خویش بر خواست خود ترجیح دهند و ایشان نسبت به همه دارایی‌های مؤمنان از خودشان سزاوارترند. پس پیامبر ﷺ می‌توانند هرگونه دخالتی در همه ابعاد زندگی آنها داشته باشند. همین مقام پس از پیامبر اکرم ﷺ برای ائمه علیهم السلام نیز ثابت است. چنانکه امام حسین علیه السلام می‌فرمایند:

الله تعالی فرجه الشریف - چه خواسته‌اند و مردم این عصر را به چه امری دعوت فرموده‌اند و چگونه می‌توان به این فرمایش‌ها جامه عمل پوشاند. پس بر هر مسلمانی واجب است که با قول و عمل، به انتقال این پیام مهم، ملتزم گردد؛ چرا که روی سخن پیامبر ﷺ در روز غدیر با همه انسان‌ها تا روز قیامت بوده است و مردم در هیچ روزگاری از شمول این دستور، مستثنا نمی‌باشند.

محتوای اصلی پیام: اعلام ولایت همه ائمه علیهم السلام تا قیامت

پیامبر اکرم ﷺ در روز غدیر از جانب خداوند متعال موظف شدند که تکلیف وصایت بعد از خویش را در امت خود، روشن کنند. لذا فرمودند:

جبرئیل سه مرتبه بر من نازل شد و از طرف خداوند سلام، پروردگارم - که او سلام است - مرا مأمور کرد که در این محل اجتماع بپا خیزم و بر هر سفید و سیاهی اعلام کنم که: «علی بن ابی طالب برادر من و وصی من و جانشین من [بر امت] و امام بعد از من است. نسبت او به من نسبت هارون به موسی است جز اینکه پیامبری بعد از من نیست. او صاحب اختیار شما بعد از خدا و رسولش است» و خداوند در این مورد آیه‌ای از کتابش بر من نازل کرده است: «انَّمَا وَلِيَّكُمْ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ»^۱ صاحب اختیار شما خدا و رسولش هستند و کسانی که ایمان آورده، نماز بپا می‌دارند و در حال رکوع زکات

۱- سوره مائده، آیه ۵۵.

۱- اسرار غدیر، ص ۱۴۴ و ۱۴۵.

۲- سوره احزاب، آیه ۶.

رسول خدا ﷺ به امیر مؤمنان علی ﷺ فرمود:

أَنَا أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْهُمْ بِنَفْسِهِمْ ثُمَّ أَنْتَ يَا عَلِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ ثُمَّ بَعْدَكَ الْحَسَنُ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَبَعْدَهُ الْحُسَيْنُ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ ثُمَّ بَعْدَهُ عَلِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ ثُمَّ بَعْدَهُ مُحَمَّدٌ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَبَعْدَهُ جَعْفَرٌ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ ثُمَّ بَعْدَهُ مُوسَى أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ ثُمَّ بَعْدَهُ عَلِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ ثُمَّ بَعْدَهُ مُحَمَّدٌ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ ثُمَّ بَعْدَهُ الْحَسَنُ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ الْحَجَّةُ بْنُ الْحَسَنِ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ أَيْمَةً إِبْرَاهِيمَ الْحَقُّ وَالْحَقُّ مَعَهُمْ.^۱

رسول اکرم ﷺ در روز غدیر ابتدا از مردم همین مطلب را اقرار گرفتند و پرسیدند: «أَلَسْتُ أَوْلَى بِكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ» و آنگاه که همگی آن را تصدیق کردند، اعلام فرمودند:

مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ.

هر کس من مولای اویم پس علی مولای اوست.

پس هر کس مولویت پیامبر ﷺ را پذیرفته است، باید حضرت علی ﷺ را هم نسبت به خود اولی به تصرف بداند.

سپس پیامبر ﷺ چنین دعا فرمودند:

اللَّهُمَّ وَالِ مِنْ وَالَاهِ وَ عَادِ مِنْ عَادَاهِ وَ انْصُرْ مَنْ نَصَرَهُ وَ اخْذُلْ مَنْ خَذَلَهُ وَ اعِنْ مَنْ اعَانَهُ.

۱- مکیال المکارم، ج ۱، ص ۳۹.

خدایا دوستداران او را دوست بدار و دشمنان او را دشمن بدار
نصرت دهندگان او را نصرت بده و خوارکنندگان او را خوار کن و
یاری کنندگان او را یاری نما.^۱

قابل توجه است که این بخش خطبه در نقل اهل تسنن هم آمده است.^۲

پیامبر اکرم ﷺ در بخش دیگر خطبه با تأکید بر امامت و ولایت امیرالمؤمنین ﷺ، ولایت بقیه ائمه ﷺ را هم تا روز قیامت تثبیت فرمودند. هر چند که غیر از امام حسن و امام حسین ﷺ بقیه ایشان هنوز تولد نیافته بودند، اما پیامبر گرامی همان روز بر لزوم قبول ایشان تأکید فرمودند:

ای مردم! این آخرین باری است که در چنین اجتماعی بپا می‌ایستم. پس بشنوید و اطاعت کنید. در مقابل امر [خداوند] پروردگارتان سر تسلیم فرود آورید.

فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ هُوَ مَوْلَاكُمْ وَ إِيَّاهُمْ ثُمَّ مِنْ دُونِهِ رَسُولُهُ وَ نَبِيُّهُ الْمُخَاطَبُ لَكُمْ ثُمَّ مِنْ بَعْدِي عَلِيُّ وَلِيَّكُمْ وَ إِيَّاهُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ رَبِّكُمْ ثُمَّ الْإِمَامَةُ فِي ذُرِّيَّتِي مِنْ وَلَدِهِ إِلَى يَوْمِ

۱- کمال الدین، ج ۲، باب ۳۳، ح ۹.

۲- در مسند احمد بن حنبل نقل شده است که:

أَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ فَقَالَ السَّمْعُ تَعْلَمُونَ أَنِّي أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ؟ قَالُوا: بَلَى قَالَ: السَّمْعُ تَعْلَمُونَ أَنِّي أَوْلَى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهِ؟ قَالُوا: بَلَى قَالَ: فَأَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ فَقَالَ: فَقَالَ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَى مَوْلَاهُ اللَّهُمَّ وَالِ مِنْ وَالَاهِ وَ عَادِ مِنْ عَادَاهِ. فضائل الخمسة، ج ۱، ص ۴۰۰. (پیامبر ﷺ) دست علی ﷺ را گرفت و گفت: آیا می‌دانید که من نسبت به مؤمنان از خودشان سزاوار تر هستم؟ گفتند: بله فرمود: آیا می‌دانید که من نسبت به هر مؤمنی از خودش اولویت دارم؟ گفتند: بله. پس دست علی ﷺ را گرفت و گفت هر کس من مولای اویم پس علی مولای اوست خدایا دوستداران او را دوست بدار و دشمنان او را دشمن بدار.

تَلْقَوْنَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ^۱.

چرا که خداوند عزوجل صاحب اختیار و معبود شماسست و بعد از خداوند رسولش و پیامبرش که شما را مخاطب قرار داده (مولای شماسست) و بعد از من علی صاحب اختیار شما و امام شما به امر خداوند - پروردگارتان - است و بعد از او امامت در نسل من از فرزندان اوست^۲ تا روزی که خدا و رسولش را ملاقات خواهید کرد.^۳

معرفی خاتم ائمه علیهم السلام حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه بخش بسیار مهمی از خطبه غدیر است که در آن پیامبر ﷺ به معرفت آل محمد ﷺ به اسم و وصف پرداخته اند و بدین وسیله حجت را اتمام فرموده اند:

الا ان خاتم الأئمة منا القائم المهدي...

بدانید که آخرین امامان از ما، قیام کننده مهدی است...
الا انه قد بشر به من سلف من القرون بين يديه الا انه الباقي حجة ولا حجة بعده ولا حق الا معه ولا نور الا عنده
اوست که پیشینیان از قرنهای گذشته به او بشارت داده اند، اوست که به عنوان حجت باقی می ماند و بعد از او حجتی نیست. هیچ حقی نیست مگر همراه او و هیچ نوری نیست

۱- اسرار غدیر، ص ۱۱۳.

۲- ائمه علیهم السلام غیر از امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرزندان حضرت صدیقه علیها السلام هستند و از طریق ایشان فرزندان پیامبر می شوند. پس یازده امام علیهم السلام هم فرزندان پیامبر ﷺ هستند و هم اولاد امیرمؤمنان علی علیه السلام. در جای خود اثبات شده است که فرزندان هر کس چه از طریق پسر و چه دختر او باشند از نسل او هستند.

۳- اسرار غدیر، ص ۱۴۶ و ۱۴۷.

مگر نزد او.

ألا وإنه ولي الله في أرضه وحكمه في خلقه واميته في سره
وعلانيته.

بدانید که اوست ولی خدا در زمین و حکم کننده او بین خلش و امین او بر نهان و آشکارش.^۱

انقیاد و قبول سرپرستی حضرت علی علیه السلام و فرزندان ایشان، امری است که خداوند متعال بر همه مردم تکلیف کرده و بدین وسیله، دین همه را کامل نموده است. این تکلیف تا روز قیامت از هیچ کس ساقط نخواهد شد و البته خداوند متعال توسط پیامبر خویش، مردم را از عواقب انکار و شک در این امر مطلع ساخته است:

معاشر الناس إنه امام من الله ولن يتوب الله على أحد أنكر
ولايته ولن يغفر له، حتماً على الله أن يفعل ذلك بمن خالف
أمره وأن يعذبه عذاباً نكراً أبداً و دهر الدهور فأحذروا
أن تخالفوه فتصلوا ناراً وقودها الناس والحجارة أعدت
للكافرين^۲.

ای مردم! او از طرف خداوند امام است و هر کس ولایت او را انکار کند، خداوند هرگز توبه اش را نمی پذیرد و او را نمی بخشد. حتمی است بر خداوند که با کسی که با او مخالفت نماید، چنین کند و او را به عذابی شدید برای همیشه و تا آخر روزگار، معذب نماید. پس بپرهیزید از اینکه با او مخالفت کنید که گرفتار

۱- اسرار غدیر، ص ۱۲۶ و ۱۲۷ و ۱۶۰.

۲- اشاره به آیه ۲۴ بقره.

آتش می‌شوید که آتشگیره آن مردم و سنگ‌ها هستند و برای کافران آماده شده است.^۱

این تهدید پیامبر ﷺ شامل همه کسانی می‌شود که در مورد سفارش ایشان حتی نسبت به یکی از ائمه ﷺ شک کنند:

مَنْ شَكَّ فِي وَاحِدٍ مِنَ الْأَئِمَّةِ فَقَدْ شَكَّ فِي الْكُلِّ مِنْهُمْ وَ الشَّاكُّ فِينَا فِي النَّارِ.

هر کس در مورد یکی از ائمه شک کند، نسبت به همه آنها شک کرده و کسی که در مورد ما (اهل بیت) شک کند در آتش خواهد بود.^۲

پیمان گرفتن پیامبر ﷺ از مردم در روز غدیر

پیامبر اکرم ﷺ در پایان خطبه خویش از مردم دعوت فرمودند که برای بیعت با علی بن ابی طالب ﷺ ابتدا با شخص پیامبر ﷺ مصافحه کنند (در حقیقت بیعت با امیرالمؤمنین ﷺ را بیعت با خود شمرند) و سپس با خود آن حضرت مصافحه نمایند:

أَلَا وَ أَنِّي عِنْدَ انْقِضَاءِ خُطْبَتِي أَدْعُوكُمْ إِلَى مُصَافَقَتِي عَلَى بَيْعَتِهِ وَ الْإِقْرَارِ بِهِ، ثُمَّ مُصَافَقَتِهِ بَعْدِي.

و بدانید که من بعد از پایان خطابه‌ام شما را به دست دادن خودم به عنوان بیعت با او و اقرار به او و سپس به دست دادن با خود او فرا می‌خوانم.^۳

۱- اسرار غدیر، ص ۱۱۴ و ۱۱۵ و ۱۴۷ و ۱۴۸.

۲- اسرار غدیر، ص ۱۱۵ و ۱۴۸.

۳- اسرار غدیر، ص ۱۲۸ و ۱۶۱.

همه امت امر شدند که از طریق بیعت با پیامبر ﷺ با علی ﷺ و ائمه از نسل ایشان بیعت کنند و پیامبر اکرم ﷺ تصریح فرمودند که این بیعت، معاهده با خداست:

بدانید که من با خدا بیعت کرده‌ام و علی با من بیعت کرده است. من از جانب خداوند برای او از شما بیعت می‌گیرم (خداوند می‌فرماید)^۱

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَاَنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَ مَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمِيسُوتُهُ أَجْرًا عَظِيمًا...^۲

کسانی که با تو بیعت می‌کنند در واقع با خدا بیعت می‌کنند دست خداوند بالای دست آنان است پس هر کس این (بیعت را) بشکند این شکستن به ضرر خود اوست و هر کس به عهده‌ی که با خدا بسته وفادار باشد خداوند به او اجر بزرگی عنایت خواهد کرد.

هر چند که خداوند متعال و اهل بیت ﷺ نیازی به این بیعت ندارند و ملزم بودن به این عهد و پیمان در جهت منافع خود مردم است اما خداوند به وفاکندگان آن، وعده پاداش عظیم داده است. بالاترین سودی که از آن برای فرد حاصل می‌گردد، تحقق ایمان است؛ چرا که ایمان جز به آن محقق نمی‌گردد و هر کس از ایشان روی گرداند، از خداوند روگردان شده است. پس باید ببینیم که این بیعت چگونه حاصل می‌گردد و مردم همه نسلها تا قیامت چگونه

۱- سوره فتح، آیه ۱۰.

۲- اسرار غدیر، ص ۱۶۱.

بنابراین هر چند که دست به هم زدن از نشانه‌های بیعت است، اما بیعت، موکول به این عمل نیست و البته به هر دست به هم زدن هم بیعت نمی‌گویند بلکه التزام قلبی، اولین شرط تحقق آن می‌باشد. مرحوم صاحب مکیال در حکم بیعت فرموده‌اند:

بیعت به معنی اوّل بر همه افراد از مرد و زن، برده و آزاد واجب است، بلکه ایمان جز به آن تحقق نمی‌یابد، چون ایمان همان التزام با دل و زبان به اطاعت فرمان پیغمبر و امام و تسلیم بودن به ایشان و یاری نمودن آنان با جان و مال می‌باشد.^۱ بنابراین پذیرش قلبی بیعت با خدا و پیامبر ﷺ و ائمه هدی ﷺ در تحقق این مصافقه واجب است و البته اگر اولی الامر به اقرار زبانی یا دست دادن دستور دهند، بنابر امر ایشان، این اعمال، واجب می‌گردد؛ هر چند که شرط تحقق بیعت نیست. حال بینیم که پیامبر اکرم ﷺ در روز غدیر چگونه با مردم بیعت کردند. ایشان در خطبه خویش فرمودند:

مَعَاشِرَ النَّاسِ إِنَّكُمْ أَكْثَرُ مِنَّ أَنْ تُصَافِقُونِي بِكَفٍّ وَاحِدٍ فِي وَقْتٍ وَاحِدٍ وَقَدْ أَمَرَنِي اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ أَنْ أَخْذَ مِنْ أَلْسِنَتِكُمْ الْإِقْرَارَ بِمَا عَقَّدْتُ لِعَلِيٍّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَلِمَنْ جَاءَ بَعْدَهُ مِنَ الْأَئِمَّةِ مِنِّي وَمِنْهُ عَلِيٌّ مَا أَعْلَمْتُكُمْ أَنْ ذُرِّيَّتِي مِنْ صَلْبِهِ.

ای مردم! شما بیش از آن هستید که با یک دست، در یک زمان با من دست دهید و پروردگار مرا مأمور کرده است که از زبان شما اقرار بگیرم درباره آنچه منعقد نمودم برای علی

می‌توانند با پیامبر اکرم ﷺ و امام زمان خویش بیعت کنند تا در زمره مبایعه کنندگان با خداوند در آیند.

نویسنده کتاب مکیال المکارم ﷺ این بیعت و مبایعه را عهد مؤکد و پیمان شدید با خدا و رسول او شمرده و تحقق آن را موکول به دو امر دانسته‌اند:

اوّل: تصمیم قلبی محکم و ثابت بر اطاعت امر امام ﷺ و یاری کردن او با نثار جان و مال.

دوم: اظهار کردن آنچه قصد نموده و دل بر آن نهاده بوسیله زبان هنگام بیعت.

و سپس اضافه فرموده‌اند:

گاهی بیعت در مورد دست در دست هم زدن بکار می‌رود همچنانکه در بعضی از اوقات بین عربها مرسوم و متداول بوده که پس از اتمام بیع یا بیعت دست بهم می‌دادند.

... البته مخفی نماند که خود دست بهم زدن بیعت حقیقی نیست بلکه این کار نشانه وقوع و تمامیت بیعت است و ظاهراً بکار بردن بیعت و مبایعه بر صفقه^۱ و دست بهم زدن از باب نامیدن مسبب به اسم سبب می‌باشد و اصل و حقیقت بیعت، عهد و پیمان شدید و مؤکد است... هر چند که با رسول خدا ﷺ و امام ﷺ با دست بیعت نکرده باشد، همچنانکه بیشتر مؤمنانی که در زمان امامان ﷺ بوده‌اند چنین وضعی داشته‌اند.

۱- دست دادن. صفقه را در مورد بیعت کردن نیز بکار می‌برند چنانکه اهل لغت یاد کرده‌اند گویند صفقه رابحة یا خاسرة یعنی بیعتی سودمند یا زیانبار (مکیال، ج ۲، تکلیف ۳۴).

۱- مکیال المکارم، ج ۲، تکلیف ۳۴.

امیرالمؤمنین و امامانی که بعد از او می‌آیند و از نسل من و اویند، چنانکه به شما فهماندم که فرزندان من از نسل اویند.^۱

بنابراین پیامبر ﷺ به مقتضای شرایط و کثرت جمعیت، در مرحله اول به اقرار قلبی و زبانی اکتفا فرمودند. سپس برای رسمی‌تر شدن بیعت دستور فرمودند که دو خیمه برپا داشتند و خودشان و امیرالمؤمنین ﷺ در آن جلوس فرمودند و مردم دسته دسته ابتدا با پیامبر اکرم ﷺ و سپس با امیرالمؤمنین ﷺ دست داده، تبریک و تهنیت گفتند.^۲

پس نحوه بیعت با پیامبر ﷺ و ائمه هدی ﷺ منحصر در عمل ظاهری دست دادن نیست؛ بلکه در هر عصر و روزگاری، در ظهور یا غیبت پیامبر ﷺ و امام ﷺ می‌توان با قلب خود با ایشان بیعت نمود و چه بهتر که سرچشمه‌های این تعهد قلبی بر زبان نیز جاری شود؛ مانند ادعیه مأثوری که از ائمه ﷺ تحت عنوان تجدید بیعت در هر جمعه و هر روز و یا بعد از هر نماز در مکانها و زمانهای خاص وارد شده است.^۳ البته کمال سعادت مؤمن است که توفیق یابد به عنوان بیعت، دست در دستان مبارک مولایش بگذارد. اما افسوس که مؤمنان زمان غیبت، بطور عادی از این امر محروم هستند.

لزوم پیمان بستن همه مخاطبان غدیر بر محتوای آن

رسول اکرم ﷺ بعد از انشاء خطبه غدیر به امر خداوند اقدام به اخذ بیعت برای امیرالمؤمنین و ذریه ایشان ﷺ نمودند:

فَأَمَرْتُ أَنْ أَخَذَ الْبَيْعَةَ مِنْكُمْ وَ الصَّفَقَةَ لَكُمْ بِقَبُولِ مَا جِئْتُ بِهِ عَنْ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فِي عَلِيِّ امِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِهِ الَّذِينَ هُمْ مِنِّي وَ مِنْهُ إِمَامَةٌ فِيهِمْ قَائِمَةٌ خَاتِمُهَا الْمَهْدِيُّ.

پس مأمورم که از شما بیعت بگیرم و با شما دست بدهم بر اینکه قبول کنید آنچه از طرف خداوند عزوجل درباره امیرالمؤمنین علی و جانشینان بعد از او آورده‌ام که آنان از نسل من و اویند (و آن موضوع) امامتی است که فقط در آنها بپا خواهد بود و آخر ایشان مهدی است.^۱

مخاطبان این امر، تنها کسانی نیستند که در آن سال در غدیر خم، جمع شده بودند؛ بلکه تا قیامت همه کسانی که بخواهند در مسیر خداشناسی و دینداری حرکت کنند، باید این دعوت پیامبر ﷺ را پذیرفته، با ایشان بیعت کنند. هر چند که دست دادن با ایشان در همه اعصار مقدور نیست اما همه موظف هستند که بر محتوای آن پایبند بوده، در هر زمانی که زندگی می‌کنند، با اطاعت از امام زمان خویش، دست بیعت به سوی پیامبر ﷺ دراز کنند و در حقیقت با پذیرش ولایت امام زمان با خداوند متعال بیعت نمایند.

مَعَاشِرَ النَّاسِ فَبَايَعُوا اللَّهَ وَ بَايَعُونِي وَ بَايَعُوا عَلِيًّا
اميرالمؤمنين و الحسن و الحسين و الائمة [منهم في الدنيا و

۱- اسرار غدیر، ص ۱۳۱ و ۱۶۴ و ۱۶۵.

۲- اسرار غدیر، ص ۳۹.

۳- مکیال المکارم، ج ۲، بخش ششم.

۱- اسرار غدیر، ص ۱۲۹ و ۱۶۳.

إِنَّا سَامِعُونَ مُطِيعُونَ رَاضُونَ مُتَقَادُونَ لِمَا بَلَّغْتَ عَنْ رَبِّنَا وَ
رَبِّكَ فِي أَمْرِ إِمَامِنَا عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَنْ وُلِدَتْ مِنْ صُلْبِهِ
مِنَ الْأَئِمَّةِ.^۱

ما شنوا و مطیع و راضی هستیم و سر تسلیم فرود می آوریم
درباره آنچه از جانب پروردگار ما و خودت به ما رساندی؛ درباره
امامت امامان علی امیرمؤمنان و امامانی که از صلب او به
دنیا می آیند.

سپس درباره کیفیت بیعت آنها نیز اقرار زبانی گرفتند که:

نُبَايِعُكَ عَلَى ذَلِكَ بِقُلُوبِنَا وَ أَنْفُسِنَا وَ أَلْسِنَتِنَا وَ أَيْدِينَا عَلَى
ذَلِكَ نَحْيِي وَ عَلَيْهِ نَمُوتُ وَ عَلَيْهِ نُبْعَثُ وَ لَا نُغَيِّرُ وَ لَا نُبَدِّلُ وَ
لَا نَشُكُّ [و لَا نَجْحَدُ] وَ لَا نَزْتَابُ وَ لَا نَرْجِعُ عَنِ الْعَهْدِ وَ لَا
نَنْقُضُ الْمِيثَاقَ.^۲

بر این مطلب با دلهایمان و جانهایمان و زبانهایمان و
دستهایمان با تو بیعت می کنیم. بر این عقیده زنده ایم و با آن
می میریم و (روز قیامت) با آن محشور می شویم. در آن تغییر
نمی دهیم و چیز دیگری جایگزین آن نمی کنیم و شک
نمی کنیم [و انکار نمی نمائیم] و تردید به دل راه نمی دهیم و از
این عهد بر نمی گردیم و پیمان را نمی شکنیم.

پیامبر ﷺ در این قسمت خطبه از مردم اقرار گرفتند که همه
توانایی ها و دارایی های خویش را در خدمت امیرمؤمنان ﷺ و
ائمه ﷺ از نسل ایشان بکار گرفته، در این راه حتی از بذل جان

الآخرة] كَلِمَةً بَاقِيَةً يُهْلِكُ اللَّهُ مَنْ غَدَرَ وَ يَرْحِمُ مَنْ وَفَى.

ای مردم! با خدا بیعت کنید و با من بیعت نمایید و با علی
امیرالمؤمنین و حسن و حسین و امامان [از ایشان در دنیا و
آخرت] بعنوان امامتی که در نسل ایشان باقی است. خداوند
غدر کنندگان (بیعت شکنان) را هلاک می سازد و وفاداران را
مورد رحمت قرار می دهد.^۱

هر چند که مردم دوران غیبت حضرت مهدی ﷺ نمی توانند با
پیامبر ﷺ و امام خویش مصافقه کنند اما با پایبندی بر محتوای
غدیر و موالات و تسلیم نسبت به امام ﷺ می توانند در زمره
بیعت کنندگان با پیامبر ﷺ درآمده، رستگار شوند.

تجلی محتوای دقیق پیام غدیر در متن بیعت و پیمان

از آنجا که تعداد افراد حاضر در غدیر خم بسیار زیاد بود، پیامبر
اکرم ﷺ ابتدا بیعتی به صورت اقرار زبانی منعقد فرمودند. آنچه
پیامبر ﷺ در متن این اقرار نامه، کلمه به کلمه القا فرمودند، خود
تجلی گاه دقیقی برای پیام غدیر بود. رسول خدا ﷺ در این
قسمت از برنامه غدیر، با ظرافت تمام به مردم فهماندند که این
بیعت چه وظیفه ای بر عهده آنها خواهد گذاشت و از این طریق
گستره مسؤولیت آنها را در قبال اولیای الهی تا روز قیامت معین
فرمودند:

پیامبر ﷺ دستور فرمودند مردم به صورت دسته جمعی
بگویند:

خویش هم دریغ نورزند (انفسنا) سپس از مردم تعهد گرفتند که تا زنده هستند و حتی بعد از مرگ، از عهد و پیمان خویش برنگردند و در این راه ثابت قدم باشند. در ادامه باز تأکید فرمودند که:

فَالْعَهْدُ وَالْمِيثَاقُ لَهُمْ مَا خَوْذُ مِنَّا، مِنْ قُلُوبِنَا وَ أَنْفُسِنَا وَ السِّتْنَا وَ ضَمَائِرِنَا وَ أَيْدِينَا.^۱

پس برای آنان عهد و میثاق از ما گرفته شده، از دلهایمان و جانهایمان و زبانهایمان و باطنهای ما و دستهایمان.

این نوع بیعت زبانی نشان می‌دهد که گویی رسول اکرم ﷺ نسبت به این امت، احساس خطر کرده‌اند و با هر روشی می‌خواسته‌اند آنها را از سربیزی و کجروی بازدارند و به مردم بفهمانند که وظیفه آنها این است که با جان و قلب و زبان و دست و در حقیقت با همه وجود، اطاعت از ائمه اطهار علیهم‌السلام کنند و این اطاعت هم برخاسته از همه جانشان باشد. به عبارت دیگر، این وظیفه از مردم خواسته شده که ائمه علیهم‌السلام را به معنای کامل کلمه، مولای خویش بدانند؛ همانطور که در طول خطبه، بارها و بارها بر «مولویت» ایشان تأکید فرموده‌اند.

پیمان بندگی

معانی و شؤون مولی و عبد

کلمه مولی در عربی جزء اضداد است؛ یعنی به دو معنای کاملاً ضدّ یکدیگر بکار می‌رود. یکی از معانی آن «مالک و صاحب اختیار» و دیگری به معنای «عبد» است.^۱ این لغت در روایات و ادعیه مأثور هم به صورت متضاد بکار رفته است. به عنوان نمونه در زیارت اول امام حسین علیهم‌السلام زائر به امامش چنین عرض می‌کند:

أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَ مَوْلَاكَ^۲.

در اینجا مولی مترادف عبد بکار رفته است. اما در اذن دخول سرداب مطهر، خطاب به امام زمان علیهم‌السلام می‌خوانیم:

مَوْلَايَ فَإِنْ أَدْرَكْتُ أَيَّامَكَ... فَهَا أَنَا ذَا عَبْدُكَ الْمُتَصَرِّفُ بَيْنَ

۱- المعجم الوسيط، ص ۱۰۵۸.

۲- کامل الزیارات، باب ۷۹، ص ۲۱۸.

۱- اسرار غدیر، ص ۱۳۲.